



Gotlands Ornitologiska Förening

c/o Måns Hjernquist
Sproge Snoder 806, 623 44 Klintehamn
0498-24 42 63, 0703-12 67 51
gof@blacku.se
www.blacku.se

Länsstyrelsen i Gotlands län
621 85 Visby

Dnr 551-4006-09

Yttrande om Vattenfalls vindkraftprojekt på fastigheterna Sproge Mästermyr 1:6 m.fl., Gotlands kommun

Ärende

Vattenfall Vindkraft Sverige AB ansöker hos Miljöprövningsdelegationen på Länsstyrelsen om tillstånd enligt miljöbalken till uppförande och drift av en gruppstation för högst 10 vindkraftverk på fastigheterna: Sproge Mästermyr 1:6>1, Sproge Stymnes 1:4>1, Levide Pejnarve 1:38>8, Levide Stenstugu 1:16>1, Slite Mästermyr 1:17>1, Levide Stenstugu 1:20>3, Silte Mickels 1:11>4, Levide Pejnarve 1:70>7 och Levide Sallmunds 1:6>3 Gotlands kommun. En miljökonsekvensbeskrivning (MKB) har inlämnats i ärendet. Ansökan avser 10 verk med sammanlagd effekt om 23 MW, och utgör enligt ansökan etapp 1 av en möjlig framtida större vindkraftpark på Mästermyr.

Sammanfattning

Gotlands Ornitologiska Förening (GOF) avstyrker bifall till Vattenfalls ansökan att få upprätta en gruppstation för högst 10 vindkraftverk på Mästermyr.

Sammantaget finner vi följande:

A. Uppdelningen av ansökan är en rent taktisk plan med målet att uppnå en fullskalig utbyggnad.

B. Ansökan har betydande och avgörande brister, bland annat i underlaget, behandlingen och analysen i fågelavsnittet. Svalan (Artdatabanken) är helt otillräcklig som underlag liksom att besöka området under 2,5 timmar.

C. Beskrivningen om projektets fördelar utifrån klimat- och miljöperspektiv är bristfällig, ensidig och missvisande. En grundläggande brist är att Vattenfall inte ser effekterna av en befarad klimatförändring som problem och blandar ihop vindkraftens allmänna fördelar med den lokala påverkan av detta projekt.

- D. Habitatförluster behandlas inte i ansökan. Genomförande av projektet skulle bidra till habitatförluster vilket har negativ effekt på biologisk mångfald och andra uppsatta miljömål.
- E. En redogörelse saknas över åtgärder för att minska riskerna för negativ påverkan på fågel samt hur dessa skulle förverkligas. Hur marken skulle odlas och hur detta skulle regleras är inte beskrivet samt under vilka perioder vindkraftverken skulle behöva stängas och hur detta påverkar de ekonomiska beräkningarna.
- F. Området är olämpligt för vindkraft eftersom det är en viktig fågelokal för häckande, rastande och flyttande fåglar.
- G. Vattenfall lovar en fågelundersökning efter Etapp 1, när en sådan självklart skall göras före Etapp 1.
- H. Vattenfall har inte utnyttjat tidigare vindkraftsutbyggnader för fågelinventeringar (t.ex. Näsudden). Gotland har en särskild fågelfauna som skiljer från andra län.
- I. Vattenfall argumenterar till exempel för att deras stora satsningar på kolkraftverk bidrar till god miljö. Vattenfalls trovärdighet i miljökunskap och hänsyn till miljö- och naturvärden är låg, vilket särskilt kraftigt kräver att ordentliga undersökningar och underlag finns vid provningar av bolagets exploateringsplaner.
- J. Vattenfall försöker även på andra håll pressa igenom vindkraftsutbyggnad inom direkt olämpliga områden.
- K. Diskussionen kring Lojsta hed som alternativ brister och är dålig och förefaller snarare vara en sorts utpressningsargumentation.
- L. Påverkan på och redovisningen av fladdermuspopulationer är felaktigt beskriven.

Inledande synpunkter

Vattenfalls samlade bedömning och slutsats är att Mästermyr är plats väl lämpad för vindkraftpark. Vattenfall avser att påbörja etableringen av ca 40 vindkraftverk med en första etapp om 10 verk under 2010/2011 och hävdar att uppdelningen beror dels på att nuvarande överföringskapacitet till fastlandet är begränsad, dels på att vindkraftverkens påverkan på fågel behöver utredas innan en större vindkraftpark som upptar hela området kan genomföras.

Vattenfalls bedömning baseras på *“en studie, som huvudsakligen bygger på underlag från lokala ornitologer och artdatabanken, tyder på att det kan uppstå konflikter med fågelfaunan.”* Vattenfall bedömer att det finns sådana fågelvärden i området att en utbyggnad kräver särskild utredning innan beslut kan tas. Vattenfall gör dock bedömningen att just den etapp som ansökan gäller är möjlig att genomföra utan risker eller effekter och utan några särskilda utredningar eller hänsyn. Vilka är underlagen för den bedömningen?

Vattenfall har uppdragit Leif Nilsson (LN) vid Lunds universitet, att mot ersättning bedöma fågellivet liksom riskerna och effekterna på fågellivet av en utbyggnad. Att ett universitet knyts till LN i Vattenfalls ansökan kan bidra till ökad trovärdighet i yttrandet vilket sannolikt också varit avsikten. Det är dock i dagsläget osäkert om LN's konsultrapport verkligen skall förknippas med Lunds universitet. LN meddelar själv att uppdraget varit i privat regi utan koppling till något universitet och det har enligt både LN och Vattenfall varit anledningen till att fågelrapporten inte kunnat lämnas ut tidigare eftersom det varit Vattenfall som ägt rapporten och bolaget inte velat att den skulle lämnas ut. Lunds universitet väntas lämna besked i frågan inom kort.

LN konstaterar i den rapport som presenterats att fågellivet på Mästermyr är rikt och att området ligger inom viktig sträckled för arktiska fågelarter. LN bedömer också att området hyser sådana koncentrationer och tätheter av fågel som har internationellt skyddsvärde.

Vattenfall kompletterar MKB:en med ett yttrande avseende fåglar där LN redogör för sin uppfattning att hinderbelysning på vindkraftsparken inte kommer att utgöra någon risk för ökad fågeldödlichkeit.

Det är viktigt att beakta att Vattenfall inte gjort eller låtit utföra någon studie eller utredning av fågellivet i området – den "fågelstudie" Vattenfall beskriver med litet olika titlar är en bedömning av LN utifrån uppgifter i artportalens databas Svalan.

Vattenfalls bedömning att vindkraftsprojektet kan genomföras utan skador eller risker för negativa konsekvenser på fågellivet måste betraktas som högst tvivelaktig och saknar vetenskapligt stöd. En rimlig och seriös bedömning är istället att området är olämpligt för vindkraftsutbyggnad eftersom området är en viktig fågelokal. Länsstyrelsen bör också noga beakta det faktum att Vattenfall endast har LN's rapport som underlag i bedömningen av fågellivet. LN's yttrande är mycket bristfälligt och baserat på ett extremt litet underlag (ett besök på Mästermyr under 2,5 timmar i februari 2009 samt spridda uppgifter ur artportalens databas Svalan). Har Vattenfall andra underlag utöver detta, som inte redovisats?

Det ligger också i LN's egna ekonomiska intresse att Etapp 1 påbörjas vilket kan misstänkas ha påverkat hur yttrandet formulerats. LN får ekonomisk anslag från Vattenfall för ett forskningsprojekt kopplat till vindkraftutbyggnaden på Mästermyr. Baserat på det undermåliga materialet som LN presenterar är det mycket troligt att om Vattenfall istället ansökt om en första etapp av utbyggnaden av vindkraftsparken på Mästermyr men förlagt den till den östra delen skulle ansökan och dess bilagor sett identiska ut med nuvarande bortsett från koordinatangivelserna. Den insikten bör inte negligeras och Länsstyrelsen bör kräva att Vattenfall tydligt motiverar samt presenterar underlaget till bedömningen att den västra delen av den planerade vindkraftsparken i nuläget är genomförbar medan den övriga ytan kräver vidare studier. Det förefaller uppenbart att det råder stora brister i Vattenfalls arbetssätt samt den MKB som presenterats.

Miljö- och klimatargument

När argument för projektet beskrivs utifrån miljöperspektiv är det avgörande att alla aspekter vägs in liksom att redovisningen och analysen är korrekt och rimlig. I Vattenfalls beskrivning av projektets positiva effekter för miljön ges endast utrymme för en begränsad teoretiskt teknisk fördel utan några rimliga analyser av detta eller några vidare resonemang. Projektets lokalisering har till exempel ingen betydelse för de eventuella miljöfördelar som redovisas, valet av exploateringsområde på Gotland eller inom Sverige kan med fördel utredas och väljas utifrån att minimera de negativa effekterna utbyggnaden innebär.

GOF och Sveriges Ornitologiska Förening har tagit fram policydokument avseende hur vindkraftsutbyggnad bör byggas ut för att undvika och minimera negativa effekter på värdefulla naturmiljöer och fågellivet (*bilaga 3 & 4*). Ett exempel från ett annat län är Länsstyrelsen i Västra Götaland som låtit ta fram en rapport (*bilaga 5*) som extra hjälpmedel inför utbyggnadsplaner för att undvika negativa konsekvenser på naturmiljön.

De negativa effekter av en befarad klimatförändring som bedöms allvarligast för allmänna naturvärden och specifika arter är att det uppstår habitatförluster. Viktiga livsmiljöer försvinner, minskar och delas upp i mindre delar. Att exploatera värdefulla fågelområden och habitat med vindkraft, dessutom med förhållandevis marginell betydelse för den totala effekten, leder till ökad negativ påverkan. Den ansökta placeringen av vindkraft skulle alltså ytterligare belasta miljön och naturen. Att åberopa en befarad klimatförändring som enda argument för projektet och utesluta till exempel habitatförluster är inte att ta miljöansvar och visar att de inte förstår biologi och vad långsiktigt hållbar utveckling är.

Vattenfalls enda miljöargument för projektet är inte trovärdigt och man tar inte de verkliga effekterna av en klimatförändring på allvar. Tillståndsbedömningen måste ta ett samhällsansvar och inte baseras på ett vinstdrivande bolags vilja eller enskilda ekonomiska intressen av att exploatera viktiga fågellokaler.

Synpunkter och kommentarer

1.3.3 Prövning enligt Miljöbalken och Plan- och bygglagen – Etapp 2 och Etapp 3

I de följande etapperna – när tillräcklig kapacitet finns i överföringskabeln och olika intressekonflikter lösts – har Vattenfall förbopplingar om att kunna bygga ytterligare upp mot omkring 30 kraftverk, sannolikt i två etapper. Den fortsatta utbyggnaden omfattas inte av den nu aktuella ansökan eller av denna miljökonsekvensbeskrivning.

GOF:s svar

Vattenfall gör bedömningen att en fortsatt utbyggnad, etapp 2 och 3, är fullt möjlig och att "intressekonflikten" med fågel kan lösas. Vattenfall måste här avkrävas en redogörelse för den bedömningen och ange vilka källor som finns. Vilka kunskaper har Vattenfall om fågellivet i området och vilka är lösningarna?

Vattenfalls anlitade fågelexpert LN besökte området en eftermiddag i februari 2009 och har därutöver artportalens databas Svalan som underlag. Har Vattenfall andra underlag utöver detta, som inte redovisats?

1.4.2 Tidplan – Etapp 2 och Etapp 3

Tidplanen för Etapp 2 och Etapp 3 är svårare att förutse. Projektet är beroende av att tillräcklig kapacitet finns i överföringskabeln till fastlandet. Svenska Kraftnät planerar att investera i en ny elförbindelse mellan Gotland och fastlandet. Den nya förbindelsen kan stå klar tidigast 2015. Därutöver krävs också att intressekonflikterna med bl.a. Försvarmakten och fågelintressena har lösts. Vattenfalls ambition är att alla övriga förutsättningar såsom detaljplan, tillstånd enligt miljöbalken och linjekoncession ska vara färdiga så att Etapp 2 kan påbörjas så snart påverkan på fågellivet av de första tio verken utretts och när ytterligare kapacitet för elöverföring till fastlandet finns tillgänglig.

GOF:s svar

Vattenfall uppger att Etapp 2 kan påbörjas så snart påverkan på fågellivet av de första 10 verken som ansöks om nu utretts. Vattenfalls bedömning som presenteras på annan plats är att Etapp 1 är genomförbart utan påverkan på fågellivet men att Etapp 2 bedöms riskera påverkan och därför kräver att Etapp 1 utretts. Formuleringen kanske är olyckligt skriven, men innebörden avspeglar Vattenfalls ointresse för att ta verklig hänsyn till naturvärden liksom bristerna i argumenteringen. Oavsett om det är slarv eller medvetet måste Vattenfall precisera vad det är som menas.

Vattenfall måste också precisera på vilket sätt en undersökning av påverkan på fågel i ansökta delen är jämförbar med densamma för Etapp 2. Dessutom redogöra för hur de första 10 verken kan påverka de övriga områdena och intilliggande marker. Hur kan resultat av undersökningen av Etapp 1 omföras till Etapp 2?

4.7.2 Fåglar

Befintlig kunskap pekar på att fåglar generellt mycket väl kan undvika att krocka med vindkraftverk. Att enstaka fåglar omkommer när de krockar med vindkraftverk, utgör normalt inte något egentligt hot för en population, inte ens i ett begränsat område med ett flertal verk. För de flesta fåglar är risken att de krockar med exempelvis kraftledning, fordon eller fönsterrutor större; men inte heller denna risk ses normalt som särdeles allvarlig för fågelpopulationen. Rovfåglar verkar löpa en förhållandevis större risk att kollidera med vindkraftverk än andra fågelgrupper, vilket kan bero på att de är mindre störda (vad menas med att de är mindre störda?) och samtidigt i högre grad flyger inom riskhöjder. Särskild uppmärksamhet krävs för arter med små bestånd och låg reproduktionstakt (sent könsmogna arter med små kullar), då även ett mindre antal extra dödsfall kan vara av betydelse för populationen. Särskilt rastande vattenfåglar har visat sig undvika vindkraftverk. Studier vid Tåkern10 har visat att vindkraftverk har en viss påverkan på gäss upp till 400 meter från vindkraftverk, medan studier i Danmark har visat på ett "undvikande avstånd" om bara 25–200 meter11. Den primära effekten av detta undvikande är att det blir lite mindre mark disponibel för dessa fåglars rastning och bete. Den praktiska betydelsen är abhängig hur god tillgången är på annan mark för rastning och bete. Att fåglar undviker att flyga för nära vindkraftverk vid flyttning eller andra rörelser, innebär för dem ett visst extra energibehov. Att de undviker verken kan även ha en fördel då detta minskar risken för att de krockar

med verken. Med anledning av de starka fågelintressen som redovisats under samrådet har Vattenfall låtit utföra en studie av hur fågellivet på Mästermyr kan komma att påverkas av vindkraftsetableringen. Studien grundar sig på befintlig fågelrapportering från Gotland samt information från den lokala ornitologföreningen. Den följande beskrivningen bygger på denna studie. Studien pekar på att Mästermyr är en viktig fågellokal. I området finns flera par bäckande örnar. Mästermyr är dessutom beläget i ett viktigt flyttfågelstråk över Gotland och utnyttjas som rastlokal av betydande fågelmängder, bl.a. vitkindade gäss, kanadagäss, sångsvanar och tranor. Studien påtalar att den koncentration av speciellt vitkindade gäss som hösten 2008 noterades på Mästermyr är av internationell betydelse. Det förekommer också ett betydande antal rastande tranor och andra arter.

GOF:s svar

Vattenfall väljer här att kortfattat beskriva en utvald bild av vindkraftens påverkan på naturmiljöer och fågel. Varför har Vattenfall till exempel uteslutit de mest omfattande studier som gjorts i Norden, vid Smöla i Norge? Varför har Vattenfall inte nämnt något om de skyddsavstånd som rekommenderas för olika arter?

Vattenfall uppger att en fågelstudie genomförts som bygger på befintlig fågelrapportering samt information från GOF. Den ”fågelstudie” de hänvisar till är en rapport utförd av LN som ett privat projekt och parallellt anlitas LN att genomföra kontrollprogrammet för den fortsatta utbyggnadsplanen. Basmaterialet är hämtat från databasen Svalan i artportalen, vilket är en mycket begränsad resurs för en studie av kvalitet eftersom informationen är begränsad och observationerna inte är systematiskt genomförda. Ett områdes fågelförekomst kan inte avgöras utifrån uppgifter i artportalen, databasen används därför inte som tillförlitlig källa i detta avseende – det bör vara ett välkänt faktum i en utredning om fågellivet som denna. GOF’s uppgifter är muntliga allmänna beskrivningar vid samrådsmöten. Trots det begränsade underlaget i studien har den påtalat fågelvärdena och avråder från att bygga Etapp 2.

Att genomföra planens fortsatta utbyggnad är sannolikt betydligt enklare om Etapp 1 är genomförd. När Vattenfall gör bedömningar av påverkan tar de inte hänsyn till att en första utbyggnad påverkar fågellivet i andra områden. Vattenfalls MKB baseras inte på gedigna vetenskapliga resultat utan är en skrivbordskonstruktion utan ordentliga underlag och med vinklingar i syfte att öka möjligheterna för tillstånd för utbyggnaden. En rimlig och sund bedömning, baserad på befintlig kunskap hos Vattenfall hade istället varit att dra slutsatsen att projektet inte är lämpligt att genomföra.

LN har tidigare arbetat för Vattenfall i liknande ärenden och han har redan uppdragits att genomföra kontrollprogram för den fortsatta utbyggnaden (Etapp 2) på Mästermyr. LN bedömer att den ansökta etappen är möjlig men rekommenderar i rapporten inte en fortsatt utbyggnad. Om Vattenfall istället byter ordning i planen och inleder med att ansöka om att få bebygga österifrån – kommer LN’s bedömningar och rekommendationer troligen ändras på samma sätt. Det finns nämligen inget i det bristfälliga material som presenterats som skulle hindra ett sådant förfarande.

Länsstyrelsen måste kräva nytt underlag eftersom Vattenfall tar mycket bristande naturhänsyn och har högst remarkabel argumentation och då den anlitate konsulten inte är trovärdig.

6.6.6 Fåglar

Under anläggnings- och utvecklingskedena kan entreprenadverksamheten, precis som vid all byggverksamhet, tillfälligt verka störande på fågellivet. Detta förväntas dock bara ge tillfälliga effekter. Vattenfall har låtit utföra en inledande fågelstudie, se Bilaga 6-5. Fågelstudien varnar för att driften av vindkraftverken kan ge negativa konsekvenser för fågellivet. Det gäller främst örnar och rastande gäss. Örnarna skulle kunna utlösa panikartad flykt bland de talrika rastande gäsflockarna. Detta skulle i sin tur kunna leda till att gässen flyger in i vindkraftverken och kan träffas av rotorbladen. Under lugna förhållanden och i god sikt torde man kunna räkna med att gässen undviker att flyga in i vindkraftverken. Studien nämner följande åtgärder för att reducera risken för störningar på fågellivet:

- 1. Verkens exakta lokalisering anpassas efter fågelförekomsten i området.*
- 2. Verkens exakta lokalisering anpassas efter kända rörelsestråk för fåglarna i området.*
- 3. Gässens detaljutnyttjande av området kan styras så att vindkraftsområdet blir mindre attraktivt för födosök genom att man exempelvis undviker stråsåd och morötter runt verken och i stället har vallodling. Med hänsyn till det osäkra kunskapsläget bör ett först en inledande ”baslinjestudie” tas fram för att undersöka fågellivet innan*

vindkraftetableringen och därefter bör ett miljöövervakningsprogram för fåglar utarbetas för att dokumentera effekterna av vindkraftsparken på Mästermyr. Programmet kommer att ta hänsyn till synpunkter från ornitologer, naturskyddsförening och myndigheter. För att ge en bra utgångspunkt för programmet kommer den nya studien att startas så snart så möjligt. Resultaten från programmet kan sedan utgöra underlag för att bedöma möjligheterna till fortsatt utbyggnad på Mästermyr. Vattenfall har för avsikt att fortsätta dialogen med myndigheter och ornitologer om vilka försiktighetsmått som eventuellt behöver vidtas.

GOF:s svar

Vattenfall lyfter här fram ett osäkert kunskapsläge vad gäller fågelsituationen. En studie innan uppförandet av verken föreslås och därefter ska effekterna kontrolleras genom studier. Således föreslås ett storskaligt experiment i ett läge där kunskaperna är små och effekterna okända. Detta är ett orimligt förfarande och skiljer från Vattenfalls beskrivningar av situationen på andra platser i projektet och ansökan.

Vattenfall har i annat läge framfört som argument att detta kan vara ett viktigt forskningsprojekt där resultaten kan vara värdefulla för andra områden. Det är dock inte skäl nog för att i blinda exploatera en viktig fågelokal. För att ett sådant experiment skall betraktas som ett värdefullt forskningsprojekt med möjligheter till seriösa oberoende resultat måste en annan typ av projekt ansvara. För det skulle också en annan ansökan ligga till grund och inte vara ett tillägg i en miljöansökan.

Vidare måste man fråga sig varför Vattenfall inte engagerat sig i någon studie på Näsudden, där de har haft verksamhet under lång tid och där fågellivet drabbats av vindkraftsutbyggnaden.

Under samrådet svarade Vattenfall att detaljstyrning av till exempel markanvändning för att försöka minska en del av fågelproblemen inte är aktuellt. Vattenfall meddelade att det inte är aktuellt med rättsliga avtal mellan bolaget och markägare i detta avseende. Det är svårt att se att Vattenfall har några ambitioner att verkligen minimera skador på fågellivet eller förhindra sådana genom åtgärder. Däremot är Vattenfall beredd att satsa en del resurser på att köpa tjänster för utlåtanden om fågellivet med löften om vidare ekonomiska medel om Etapp 1 godkänns.

Det är angeläget att avkräva Vattenfall på en tydlig redovisning av vilka åtgärderna är som ska minimera risker och skador på fågellivet liksom hur dessa skulle genomföras. Om det finns substans i detta och särskilt om det är något som skulle användas som underlag i ett positivt tillståndsbeslut krävs att det formuleras i ett beslut. På vilket sätt skulle till exempel styrningen av markanvändningen regleras? Hur kan eventuella åtgärder för att minska den biologiska mångfalden motiveras i syfte att bereda möjligheter för exploatering av vindkraft? Är Vattenfall beredd att till exempel stänga av vindkraftverk under häcknings- och flyttperioder för att minimera den del av riskerna som rör kollisioner och i så fall hur tänker de sig att detta skall regleras av myndigheter? Ryms sådant i den ekonomiska beräkningen av projektet liksom i redovisningen av energiproduktionen då den används i argumentationen om miljöfördelar?

8.2 Alternativ utformning – Mästermyr 40 verk

Vattenfall har gjort bedömningen att Mästermyr har en kapacitet för cirka 40 vindkraftverk. Begränsad kapacitet i kraftöverföringskabeln till fastlandet förbindrar en snabb utbyggnad av hela parken. Svenska Kraftnät planerar dock att investera i en ny elförbindelse mellan Gotland och fastlandet. Den nya förbindelsen kan stå klar tidigast 2015. Här presenteras en alternativ utformning innehållande 40 verk, ett alternativ som blir reellt så snart kraftöverföring till fastlandet blir möjlig.

GOF:s svar

Vattenfall ambitioner är att genomföra hela projektet men delar upp ansökan om tillstånd. Hur förhåller vi oss till denna uppdelning? Vilken bedömning av lämpligheten av exploatering av övriga området finns idag? Hur påverkas övriga områden och även behandlingen av sådana ansökningar av den eventuella första etappen?

En anledning till varför Vattenfall valt denna uppdelning har enligt tjänstemän på bolaget varit att sätta press på politiker och Svenska Kraftnät att satsa på utökade elförbindelser till fastlandet. Det är, enligt samma källor (ekonomiskt) ointressant för bolaget att endast bygga den första etappen. Även om Vattenfall i nuvarande skede väljer att bemöta detta med en annan förklaring finns det besvärande faktum a) varför har Vattenfall undanlätit att undersöka annan lokalisering

på Gotland men också i andra län b) varför är den första etappen precis under 25 MW, dvs faller inte under den prövningsprocess som träder in vid högre effekt c) varför är Etapp 1-området lämpligt och varför krävs inte några undersökningar?

Alternativ Lojsta hed

Vattenfall har inga nyttjanderättsavtal i Lojsta hed och sökanden har inte haft några kontakter med markägare för att undersöka intresse eller acceptens för en utbyggnad. Det finns riksintressen för naturvård, naturreservat och Natura 2000 i närområdet, dock inte i direkt anslutning till vindkraftsparken. Det finns även andra naturvärden utanför reservaten. Det finns även fornminnen inom området och ett flertal fornminnen inom ett riksintresseområde för kulturmiljö, direkt väster om området. Inom området finns naturvärden och nyckelbiotoper framför allt källmyrar. Särskild hänsyn måste tas till hydrologin i området. Spillkråka och pärluggla finns i närområdet. Lojsta hed är högt belägen och träden i området är lågväxande. Det gör att vindkraftverken kan observeras på långt håll. Den visuella påverkan blir relativt stor. Mästermyr är mark som har brukats kommersiellt i form av jordbruk medan Lojsta är ett orört naturområde, ingreppet i naturen borde därmed generellt vara mindre på Mästermyr. Vattenfall har gjort bedömningen att såväl Mästermyr som Lojsta hed är möjliga områden för etablering av vindkraft. Mästermyr skattas dock som en mindre känslig lokal än Lojsta hed avseende skyddade områden och naturvärden. Vattenfall anser att Mästermyr är den mest lämpliga lokaliseringen.

GOF:s svar

Vattenfall uppger Lojsta hed som enda alternativ till Mästermyr. Vattenfall beskriver att Lojstaområdet hyser höga naturvärden och med omedelbar närhet till skyddade naturområden. Vattenfall bedömer att Lojsta hed är mindre lämpligt för utbyggnad än Mästermyr men ändå att området är lämpligt för vindkraftsutbyggnad. Att Lojsta hed inte är aktuellt för Vattenfall beror på att andra vindkraftsbolag "gjort anspråk" på området liksom att Vattenfall inte haft några markägarkontakter i Lojsta. Uppräkningen av ornitologiska värden är bristfällig och indikerar att någon ordentlig genomgång inte skett. Någon konsultation med expertis om fågelaspekten är inte presenterad.

Länsstyrelsen bör ha med i bedömningen att Vattenfall alltså inte tar hänsyn till naturvärden, ens lagligt skyddade och gör mycket tveksamma bedömningar på mycket bristfälliga underlag. För ur fågelsynpunkt andra lämpliga lokaler på Gotland har GOF tagit fram ett policydokument som hjälpmedel. Även andra områden i Sverige och i Vattenfalls övriga verksamhetsområde ska givetvis också bedömas.

Skyddsavstånd och analyser

Vilka är argumenten för att i denna specifika vindkraftsutbyggnad inte beakta buffertzoner? Till exempel anses att för havsörn behövs en buffertzona på 5 km runt reviret, för röd glada en zon på 5 km kring rast- och viloplatser och för kungsörn 6 km runt boplatser och revir med möjlighet att minska avståndet om det finns förutsättningar men dock aldrig under 2,5 km. För kornknarr anses viktigt att det finns en skyddszon på minst 850 m runt spelande hannar.

Om det inte anses att några hänsynstagande eller skyddsavstånd till specifika arter behövs måste det krävas en ordentlig redovisning av hur denna bedömning gjorts. Vattenfalls tjänstemän har under samrådet framfört inställningen att om några örnar dödas eller drabbas negativt är det marginellt. Det är viktigt att avkräva bolaget en utveckling av det resonemanget där de redogör för underlaget och analysen.

Teknik

Det saknas en beskrivning över vilka tekniska möjligheter som finns och hur effekterna och påverkan skiljer dem emellan liksom en redogörelse för varför andra alternativ uteslutits. Exempelvis finns moderna vindkraftverk som inte har rotorblad.

Konflikter med andra miljöintressen

Mästermyr är ett område med intressant kulturhistoria. Att området med Snoderån är betydelsefullt i vattenfrågan är väl känt och Länsstyrelsen har i uppdrag enligt Vattendirektivet att undersöka och genomföra miljöförbättrande åtgärder för att minska närsaltläckaget till Östersjön. Att delvis restaurera eller anlägga våtmarker i området försvåras eller förhindras om området exploateras med vindkraftverk. Hur har avvägningar i detta avseende gjorts och vilken hänsyn till detta är taget? Ett långsiktigt mål i enlighet med riksdagens miljömål ska biologisk mångfald bevaras, vilket bland annat kommer att kräva förbättrande åtgärder inom odlingslandskapet. Vilken analys av detta är gjord och på vilka grunder skulle Mästermyr kunna exploateras med vindkraft i relation till detta?

Fladdermöss

De nya större vindkraftverken ökar dödligheten för fladdermöss exponentiellt jämfört med mindre vindkraftverk enligt flera internationella studier. Fladdermöss och andra djurgrupper bör därför ingå i MKBen på ett mer utförligt sätt. Eftersom fladdermössen nu anses vara minst lika viktiga att beakta som fåglarna och Sverige är anslutet till EUROBATS (under Bonnkonventionen) följer en skyldighet att göra sådana undersökningar och värdera riskbedömningarna. Länsstyrelsen bör därför efterfråga och granska rapporten innan beslutsunderlaget kan anses fullständigt i fladdermusavsnittet.

I MKBens inledning anges att konsulterna Rune och Karin Gerell anlitas beträffande fladdermusfaunan. Vi finner det därför anmärkningsvärt att deras undersökning inte omnämns i texten. GOF tror sig veta att de gjort viktiga rön och anfört kritiska synpunkter på vindkraftsetableringen. I MKBens avsnitt om fladdermöss citeras en inventeringsrapport av Ahlén 2006 (saknas dock i referenslistan). Detta är bara en av 4 inventeringar av hela Gotland som utförts under perioden 1980-2005 och en sammanfattning finns publicerad (Ahlén 2009. Gotlands fladdermöss. Natur på Gotland 2009:3-4:18-23). Citatet i MKBen är missvisande eftersom det aldrig gjorts någon undersökning av Mästermyr mer än några observationer längs kanalen och Snoderån.

Vattenfalls slutsatser kan definitivt inte göras på grundval av detta och inte heller torde Gerells undersökning ge underlag för Vattenfalls sammanfattning.

Naturreseptatet Bosarve

Vattenfall skriver att *"Naturreseptatet Bosarve kan möjligen i mindre utsträckning beröras indirekt av vindkraftsparken (häckande fåglar som utnyttjar området som jaktmark)."* Vattenfall har gjort en bedömning men redovisar inte underlagen för den. Det saknas en redovisning för hur närliggande naturreseptatet Bosarve kommer att påverkas av utbyggnaden samt en presentation kring vilka undersökningar som ligger som grund för bedömningen. Det kan starkt misstänkas att Vattenfall i detta avseende gjort en hastig skrivbordsbedömning.

Riksintresse och bedömning

Energimyndigheten har pekat ut en del av Mästermyr som riksintresse för vindkraft. Området som Vattenfall vill bebygga överensstämmer endast delvis med det område som är av riksintresse. Ett riksintresse för vindkraft är en teoretisk vägledning till den regionala planeringen, inte något definitivt. Utpekandet av Mästermyr har följt de kriterier energimyndigheten har där värdefull natur endast undantas som har status som nationalpark – vidare avvägning av lämpligheten ur miljö- eller naturvårdssynpunkt görs inte av energimyndigheten. Riksintresset kan också omprövas om nya förutsättningar uppstår och kan inte ha företräde framför EUs direktiv.

Vattenfalls projekt omfattar ett större område utanför det intresseområde energimyndigheten utpekat. Vilka underlag har Vattenfall för bedömningen att Mästermyr utanför utpekade området är lämpligt för vindkraftutbyggnad och vilka underlag finns för att andra undersökta områden inte är lämpliga som alternativ eller om det inte skett varför detta inte undersökts?

Vattenfall hänvisar till att kommunen är positiva till utbyggnad på Mästermyr. Det bör poängteras att Vattenfall är negativt inställd till kommuner som meddelat negativ hållning till

specifik utbyggnad, oavsett vilka skäl som åberopats. Vilka är Vattenfalls underlag för att Mästermyr är lämplig för utbyggnad och att det inte medför negativa miljökonsekvenser? Hur motiverar Vattenfall att de hänvisar till kommunens inställning? Hur menar Vattenfall att kommunen utrett risker och konsekvenser?

Vattenfall och vindkraft

Vattenfall tar lättvindigt på syftet med miljöprövning och försöker snarare trixa i syfte att få tillstånd för utbyggnaden. Sammantaget måste Vattenfalls ansökan och MKB betraktas som mycket undermålig där bolaget medvetet avstår från nödvändiga undersökningar och undanhåller även befintlig adekvat information.

Under samrådet för Mästermyr redovisade Vattenfalls miljöexpert Jesper Kyed Larsen hur Vattenfall bedömer vindkraftens påverkan på fåglar. Larsen visar ett diagram över örnpopulationens utveckling tillsammans med vindkraftens utbyggnad under senaste decenniet och framför att örnarna ökat samtidigt som vindkraftsutbyggnaden för att visa på ett samband där vindkraften inte har någon negativ effekt på örnbestånd. Liknande ”samband” som man i undervisningssyfte brukar lyfta för att förklara att ett samband inte automatiskt är kopplat till orsak och verkan är: *samtidigt som jordens medeltemperatur ökat så har antalet pirater minskat*. Med all önskvärd tydlighet illustrerar det Vattenfalls stora biologiska kunskapsbrister och avsaknad av sunda principer och vetenskaplighet eller alternativt på en medveten och genomtänkt strategi att vilseföra och missleda allmänhet och myndigheter.

Det är inte ovidkommande att i denna bedömning se till Vattenfalls miljöhänsyn och verksamhet i övrigt. Vattenfall har exempelvis satsat stora resurser i att köpa och bygga nya kolkraftverk i Europa och beskriver med konstruerad argumentation att det är bra för miljön. Vår bedömning är att det är få utanför Vattenfall som har den uppfattningen.

Vattenfall har uppenbarligen inte ett ärligt intresse i att arbeta för miljön eller bevara biologisk mångfald annat än som täckmantel för egen vinning – därför är det viktigt att inte okritiskt förlita sig på bolagets utsagor eller avstå från granskning av innehållet i deras rapport.

Vattenfalls räkneexempel för hur Mästermyrparken minskar utsläpp är snedvriden och missvisande. Dels är jämförelsen med alternativ begränsad dels förutsätts att vindkraften inte stängs av (åtgärd under perioder för att skydda naturvärden). Därtill förutsätts att Mästermyr är enda alternativet för bolaget att bygga vindkraft. Det är det givetvis inte.

När Vattenfall fick informationen om fågelförekomsten, enligt deras uppgift, och därmed insikt om olämpligheten av att exploatera Mästermyr hade Vattenfall ingen kunskap om fågellivet och det var en anledning till att man senare beslutade att anlita Leif Nilsson. Vattenfall skriver att *”det krävs ytterligare fågelstudier innan beslut tas om att bygga ytterligare vindkraftverk i den östra delen av området.”* Uppdelningen av vindkraftsparken innan insikten om områdets fågelliv överensstämmer exakt med Vattenfalls senare bedömning av Mästermyrs fågelliv liksom den fågelrapport som de senare beställde, där Etapp 1 sägs vara genomförbar utan negativa konsekvenser för fågellivet.

Är detta en trovärdig slutsats och vilka är underlagen för den bedömningen? Är det en slump att Vattenfalls konsekvensbedömning och beställda fågelbedömning är identisk med Vattenfalls plan som gjordes utan insikten om ornitologiska värden? Vattenfall arbetar intensivt med att få tillstånd för den första etappen, utan att först genomföra studier på fågellivet och trots att ornitologisk expertis avråder från att bebygga området. Att Vattenfall gör bedömningen att den första etappen är möjlig utan undersökningar och uppger att andra etappen ska föregås av en undersökning sammanfaller också med bolagets plan som bestämts i tidigare skede.

Det bör i tillståndsprocessen beaktas att exploatören bedömer att området har sådana fågelvärden att det förekommer så betydande risker att det krävs noggranna studier innan projektet kan genomföras.

Med ett verkligt miljöansvar skulle Vattenfall avstå från att bebygga Mästermyr. Ett rimligt förfarande om bolaget ändå känner tveksamhet skulle vara att avvakta med tillståndsansökan och byggplaner tills en ordentlig undersökning genomförts inom hela det område man överväger att exploatera (40 verk). Det rimliga vore också att invänta Svenska Kraftnäts eventuella nya elkabel till Gotland, som skulle tillåta den större utbyggnad som enligt bolaget skulle vara ekonomiskt lönsam. Eftersom Etapp 1 (denna ansökan) inte bedöms lönsam förefaller det självklart att

Vattenfall har som mål att kunna genomdriva en fullskalig utbyggnad. GOF tolkar den nu aktuella ansökan som ett första steg i en taktisk plan för att nå detta mål.

Avslutning

Det är alltså troligt att Vattenfall väljer att ansöka om en första etapp av rent taktiska skäl. Länsstyrelsen bör behandla Vattenfalls ansökan med denna insikt. Vidare bör Länsstyrelsen inte utgå enbart från ett eget tidigare ställningstagande om lämpligheten av att bebygga Mästermyr utan vara lyhörda inför ny kunskap om till exempel naturvärden och kontrollera underlaget som läggs till grund för Länsstyrelsens tidigare bedömning. Länsstyrelsen kan även göra nya bedömningar i motsatt riktning för områden om ny kunskap framkommer.

För att kunna ge tillstånd krävs att projektet inte medför sådan skadlig påverkan att det inte kan tillåtas. För en sådan bedömning krävs en miljökonsekvensbeskrivning som utrett detta och dessutom tydligt och trovärdigt redovisar undersökningarna och analyserna av dem. Vattenfalls MKB är undermålig och innehåller spekulationer och bedömningar som inte håller måttet.

Etablering av vindkraft på Mästermyr bidrar till att kraftigt försämra förutsättningarna för att nå miljömålen om att bevara biologisk mångfald, ett rikt odlingslandskap, minska övergödningen och skydda och restaurera vattendrag. Miljömålet att begränsa klimatpåverkan kan inte åberopas eftersom den inte är beroende av denna lokalisering. Att utnyttja Mästermyr för vindkraft är ett dåligt utnyttjande av naturresurser. Att kompensera för cement- och stenindustrins stora utsläpp av växthusgaser med att tillåta vindkraftsindustrin (inkl Vattenfall) att bebygga värdefulla naturmiljöer med vindkraft är inte ett långsiktigt hållbart grepp.

Tillstånd för vindkraft enligt ansökan kan inte tillåtas eftersom det strider mot miljöbalkens grundmål om skydd av värdefulla natur- och kulturmiljöer liksom att den biologiska mångfalden skall bevaras. Projektet kan inte beviljas i enlighet med artskyddsförordningen (2007:845). Vilka underlag finns som utrett projektets påverkan på arter som upptas i bilagorna 2 eller 4 i EUs habitatdirektiv eller i bilaga 1 i EUs fågeldirektiv eller som berörs av åtgärdsprogram? Eftersom Mästermyr hyser sådana arter måste en sådan utredning liksom analys ha genomförts som en del i arbetet att planera och föreslå området för vindkraftsutbyggnad. Varför har detta inte redovisats i någon form under processen eller i MKB:en? Om sådant underlag inte finns är det en högst anmärkningsvärd brist som måste leda till att miljö tillstånd inte kan lämnas tills dess att Vattenfall kompletterat med denna del och att en trovärdig bedömning visar att det verkligen inte finns sådana konflikter.

Utöver den bristen krävs för att miljö tillstånd skall kunna ges även att MKB:en innehåller en tillräckligt gedigen behandling och redovisning av fågelaspekten – som därtill tydligt kan redovisa att riskerna är av sådan marginell betydelse att de kan accepteras. För att projektet skall kunna bedömas utifrån detta krävs att Vattenfall kompletterar MKB:en även i den delen.

Om miljö tillstånd övervägs måste en gräns för hur stor påverkan på fågel som är acceptabel där till exempel vindkraftsparken måste avvecklas snarast om det lokala örnbeståndet minskar med 25 % från nivån 2008. Vattenfall bör rimligen avkrävas att ansökan om miljö tillstånd behandlar hela projektet samtidigt och inte uppdelat. Med anledning av att Vattenfall själv har kommit fram till att området hyser höga naturvärdena och att utbyggnaden innebär så stora risker att det krävs fördjupade studier innan fortsättningen bör det vara rimligt att även kommun och länsstyrelse tar detta som en tydlig indikation för att området är riskfyllt att exploatera med vindkraft.

GOF yrkar på att miljö tillstånd inte lämnas för den ansökta gruppstationen om 10 vindkraftverk på Mästermyr.

Visby 26 januari 2010

Måns Hjernquist

Ordförande
Gotlands Ornitologiska Förening

Bilagor

Bilaga 1.

Mästermyr (artikel i tidskriften Bläcku nr 1 2009). Belyser hur Vattenfall agerat i samrådsdelen, hur Vattenfall argumenterar kring miljöaspekten och hur Vattenfall redovisar material.

Bilaga 2.

Fotografier från Mästermyr som visar delar fågellivet.

Bilaga 3.

Vindkraftpolicy. Gotlands Ornitologiska Förening.

Bilaga 4.

Vindkraftpolicy. Sveriges Ornitologiska Förening.

Bilaga 5.

Fåglarna, däggdjuren och vindkraftverken. Rapport 2009:70, Länsstyrelsen Västra Götalands län.